

JUGOSLOVENKO-SOVJETSKI ODNOSI

Dragan Petrović, *Kraljevina Jugoslavija i SSSR 1929-1935*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2019, str. 290

Knjiga dr Dragana Petrovića *Kraljevina Jugoslavija i SSSR 1929-1935* predstavlja treći tom sveobuhvatne analize jugoslovensko-sovjetskih odnosa u međuratnom periodu 1922-1941. godine. Autor iza sebe ima desetina značajnih naučnih monografija, ali istraživanje jugoslovensko-sovjetskih odnosa predstavlja kapitalno delo, s obzirom na aktivno petogodišnje istraživanje do sada neobjavljene arhivske građe. Stoga je ovu monografiju potrebno promatrati u sveobuhvatnosti trotomne analize istorijskih odnosa Kraljevine Jugoslavije i Sovjetskog Saveza. Knjiga se sastoji iz četiri dela, od kojih prvi postulira teorijsko-metodološki okvir rada. Drugi deo rada je posvećen analizi unutrašnje strukture Sovjetskog Saveza, protivrečnostima i stabilizaciji u navedenom periodu. Treći deo knjige se bavi unutrašnjom i spoljnom politikom Jugoslavije (u kontekstu jugoslovensko-sovjetskih odnosa). U četvrtom delu se istražuju unutrašnji i međunarodni izazovi koje nosi SSSR. Poslednji deo sadrži i zaključna razmatranja autora.

Rad se bavi odnosima dve države u periodu od uvođenja Šestojanuarske diktature 1929. godine kralja Aleksandra, pa do druge polovine 1935. godine kada je formirana vlada Milana Stojadinovića. Za ovakvu periodizaciju, pored privremeno uvedene diktature u Jugoslaviji, 1929. godina je prelomna za SSSR u koncepcijskom smislu kada je Lav Trocki otišao u emigraciju. Poboljšavanju jugoslovensko-sovjetskih odnosa pogodio je međunarodni ambijent, ali i korenite promene u samoj sovjetskoj Rusiji, čemu je posvećeno drugo poglavlje knjige. Sukob dva koncepta na unutrašnjem planu u SSSR-u, Lava Trockog koji je uključivao širenje talasa revolucija u Evropi i Staljinovog koji je bio više okrenut unutrašnjem razvoju i industrijalizaciji, doveo je do pobeđe potonjeg. Autor izvodi zaključak da je relativni izolacionizam Sovjetskog Saveza stvorio uslove za otoplavanje odnosa s nosiocima versajskog sistema, kojima je pripadala i Jugoslavija i ulazak SSSR-a u Društvo naroda. Smanjivanje uticaja Kominterne i napuštanje mesijanske ideje širenja komunističke revolucije dovelo je čak do potpisivanja francusko-sovjetskog pakta.

Što se Kraljevine Jugoslavije tiče, autor analizira unutrašnju i spoljnu politiku u okviru trećeg poglavlja. Zaključuje da u periodu od oko šest i po godina na spoljnopolićkom planu nije došlo do radikalnih promena. Jača uticaj Male antante i savezništvo Jugoslavije, Rumunije i Čehoslovačke koje su i najviše pod uticajem Francuske. Poboljšanje odnosa sa SSSR-om dostiže kulminaciju prihvatanjem sovjetskog ulaska u Društvo naroda 1934. godine. Iako do kraja analiziranog perioda Jugoslavija nije uspostavila pune diplomatske odnose sa Sovjetskim Savezom, poboljšanje odnosa je bilo očigledno. U knjizi su podrobno objašnjeni razlozi približavanja Sovjetskog

Saveza i država okupljenih oko Francuske, grupi kojoj je pripadala i Jugoslavija. Dolazak nacista koji su bili izrazito antikomunistički i revizionistički nastrojeni prema uspostavljenom versajskom poretku, signal je za otopljanje socijeto-francuskih i sovjetsko-jugoslovenskih odnosa. Za unutrašnji politički razvoj Jugoslavije u ovom periodu prelomna je 1931. godina kada je Jugoslavija formalno napustila privremeno uvedenu diktaturu kralja Aleksandra. Ubistvo kralja Aleksandra 1934. godine označilo je prekretnicu u stabilnosti političkog sistema. Sovjetski predstavnik Litvinov je podržao jugoslovensku notu povodom atentata na kralja Aleksandra, ali dolaskom kneza Pavla za prvog namesnika i dr Milana Stojadinovića za predsednika vlade, razvija se drugačija spoljnopolitička koncepcija. Motiv autora da detaljno analizira političke odnose između različitih političkih grupacija unutar Kraljevine Jugoslavije, osvetljava promene u jugoslovenskoj spoljnoj politici nakon atentata. Sve veća antisovjetska politika, približavanje silama Osovine i udaljšavanje od Francuske, do tada najvećeg saveznika, karakteristike su kratkog perioda analize - od ubistva jugoslovenskog kralja do druge polovine 1935. godine. Namesnik knez Pavle Karađorđević i predsednik vlade Milan Stojadinović, kao ključni nosioci vlasti u post-Aleksandrovoj Jugoslaviji, okrenuli su se sređivanju unutrašnjih prilika u državi i smanjivanju tenzija između različitih političkih stranaka, dok su na međunarodnom planu zauzeli pasivan stav. Jugoslavija je bila jedina država Male antante koja nije u tom periodu uspostavila pune diplomatske odnose sa Sovjetskim Savezom. Snažna opozicija režimu kneza Pavla i Stojadinovića percipirala je glavne nosioce političke vlasti kao privremene, bez prave podrške naroda. U opozicionom delovanju tada su prednjačili: Demokratska stranka, Zemljoradnička stranka i Mačekova Hrvatska seljačka stranka. Staljinove represije i čistke uticale su negativno na jugoslovensku percepciju SSSR-a, iako je Moskva, u tom momentu zaokupljena snaženjem nacizma u Nemačkoj, napustila stav o Jugoslaviji kao buržoaskoj „tamnici naroda“. Autor zaključuje da je glavni razlog za jugoslovenske promene u spoljnopolitičkoj orijentaciji bio neopravdani strah od uticaja sovjetskog poslanstva na razvoj komunističkih ideja i akcija u Jugoslaviji. Zaokruživanjem ovog istorijskog perioda u jugoslovensko-sovjetskim odnosima, naučni rad dr Dragana Petrovića donosi veoma značajne i praktične zaključke. Ogroman doprinos ove naučne monografije nije samo u unapređivanju fonda istorijskih činjenica, već i u svojevrsnim originalnim zaključcima o političkom odlučivanju toga vremena. Iako je ovaj rad potrebno posmatrati kao deo tromne analize celokupnih odnosa Jugoslavije i SSSR-a između dva svetska rata, pojedinačno čitanje ove monografije o periodu 1929-1935. godine donosi dragocenu korist čitaocu.

Bogdan STOJANOVIĆ